

T I S Z T A H Ü S É G

Tompai Mihály emlékműsor

Forgetókönyv színpadi előadás céljára

Összeállította: Veres János

A Tompai Emlék Bizottság
szerepével

Veres János

Aimás utca, 1992. febr. 23.

E forgatókönyvvel a betanulás során a következőknek kell
okvetlenül rendelkezniük;

Rendező /és kellékes, díszletes/

A szavalókkal külön is foglalkozó segédrendező

Narrátor

Énekesnő, Gitáros, Forradalmár Ifjú

Táncsoport vezetője

Gyermekcsoport vezetője

Ügyelő /és magnósok/

Világosító /technikus/

A Tompa-verseket /a magnóról jövők kivételével/ külön
kell leépíteni a következők részére:

Szavalók

A szavalókkal külön is foglalkozó segédrendező

Rendező

Súgó

A szükséges ruhák, kellékek, díszletek
aprólékos külön felsorolását, leírását
itt mellőzzük; a forgatókönyv menetéből
világos lesz, mit kell alkalmazni /utó-
lag kijegyezhető/.

Szereplők

Szavatók

Narrátor

Énekesnő és Gitáros

Táncsoport /férfiek, nők/

Ferradalmár Ifjú

Szabadság Jelmépe /két társnőjével/

Hadbíró Tiszt

Pribék

Gyermekcsoport

Két db. rejtett magnetofon, - az egyik csak a táncosok saját zenéjét szolgáltatja, a másik a szükséges szövegeket és zenés, énekes számokat adja.

A magnóról egyazon férfihang mondja a verseket.

✓ "Jobb" és "bal" a nézőtérről tekintve értendő, tehát a színpaddal szemben állva/.

1. Nyitány.

A függöny zárva van, a nézőtéren ég a fény.

Magnó: Dinyés; Magyar etűd

Narrátor: ^{ex}Modern trikóban vagy pulóverben és farmernadrágban van, lábán tornacipő. Kezében iratborító, benne a narrátori szöveg, amit végig olvasva mond. Természetes a narrátor nő is lehet. -- A magnószám közben a közönség közül vagy az oldelfüggöny mögül a bal lépcsőhöz megy, ahol leül a színpad "földjére", egészen oldalt. Meggyújtja magának sejtett fényforrását, hogy olvasni tudjon. Ez lényegében az egész előadás alatt égni fog. ~~Magyar szöveg legyen a színpadon.~~

A függöny közben kinyílik, a nézőtér elsötétül. A színpad sötét.

Körfény vetődik a színpadra, megvilágítva az összerakott dobozokból készített, kicsinyített Tompa-szülőház imitációt, mely ferdén áll a színpad közepén. A ház fedele külön úgy van megcsinálva, hogy az a produkció végén majd koporsó lesz. A fedélidomra ez van írva: Tompa Mihály - pontosan úgy, csak nagyítva, ahogyan a költő arcképei alatt látható a saját aláírása. Ez persze most még nem látszik.

Egy Szavaló áll a körfényen kívül, alakja csak sejlik. Itt említjük: a szavalók mind fehér ingben ill. blúzban és sötét nadrágban ill. szoknyában legyenek. A szavalók számát a rendező határozza meg, de legalább hat szavaló kívántatik.

Magnót lekeverni.

Narrátor: 1817. szeptember 28-án született Rimaszombatban, székesfehérvári házában. Anyja lánykorában cseléd volt, apja csizmadia.

Szavaló: /a fénykörön kívülről belép a körbe, a "ház" mellé, ott megáll/:
1. vers: Összel születtem

A házat megvilágító körfény kiélszik.

Narrátor: /csak az ő kis fénye ég/: A szülőházat a második világháború alatt bombatalálat pusztította el. A városrendezés során eltűnt a keskeny, macskaköves utca is, amelyben a ház állott.

/A sötétben a színen levő Szavaló összedönti az imitált házat/.

Magnó: Népzenei lemezről: Dorombmuzsika

Kivilágosodik a színpad, látható a rombedült ház. Különböző irányból lassan a többi szavalók is bejönnek, valamint az Énekesnő, aki fehér paraszti ruhában és lajbiban van. Mindenki, ez is, aki ez imént már verset mondott, felemel egy-egy "töredéket" a házból, valójában egy-egy dobozt, s elhelyezik a színpad két széle táján és hátul. Egy nagyobb doboz bel-hátra kerüljön, mint általában. A szereplők nagy szeretettel nyúlnak a dobozokhoz, szinte kincsként ölelik magukhoz őket. Az utolsó darabokat úgy helyezik le, hogy ezek lesznek az ő ülőhelyeik. Rájuk is ülnek. A szavalók tehát kétoldalt a szélen és hátul ülnek, s leül az Énekesnő is.

Utoljára ketten, mielőtt leülnének, a "tetőt" viszik el, s úgy teszik le hátrább, hogy jól látszódjék most már rajta T.M. neve, de ne legyen a cselekmény útjában. ~~Itt~~ az idom az előadás fináléjáig így marad, mindig látszik.

Magnót lekeverni.

2. Diákkor /Sárospatak/.

~~Elő~~ háttéren: vidámságot jelző tarka színfoltok.

Narrátor: Anyja korai halála után italozó apja Igricibe vitte nagyszülei házához, melyben ridegség, szigorúság fogadta meleg szeretet helyett. Már úgy látszott, hogy folytatni fogja a nagyszülők földművelő életét. Emberséges tanítója jóvoltából azonban két földbirtokos inasdiáknak fogadta fel az úrfiak mellé.

Így került Sárospatakra, az ottani kollégiumba, ahol sajátos eleven élet várt rá. Szolgálatiért ennivalót, ruházatot kapott; a szükséges kevés pénzhez szublegáció útján jutott. A patoki diákok akkor híres nótások voltak, kéziratos nótáskönyveik tele voltak népdalokkal, népies szellemű versekkel.

Táncsoport, férfiak: iggben, mellény nélkül, nadrágban, csizmában jobbról be, mint patoki diákok; a "vezér" malaclopó köpenyben, diákalpáiban van; másikkal botot tart a kezében, egyénél meg régi kötésű könyv van; koreografált mozgással átjönnek a szín bal felére, dúdolva az alábbi latin dalt; a Gitáros is velük jön, de ő nem csizmában, segít nekik énekelni;

Gaudeamus igitur .
iuvenes dum sumus,
post iucundam iuventutem,
post molestam senectutem
nos habebit humus,
nos habebit humus. (Am.)

/Az utolsó soroknál az Énekesnő is besegít/~~tracoli~~

Gitárpengetés.

Táncsoport, nők: fehér parasztruhában balról be, oldalt megállnak, kelletik megukat a fiúk előtt, miközben az Énekesnő még dúdolja a latin dal melódiáját.

A férfiak a lányok körül legyeskednek.

Szavalo: 2. vers: Népdalok I.

A táncsoport leányai a fiúkhoz csatlakoznak, pajkos dúdolással.

Énekesnő: /vidám, évődő recitativo/;
Leányom, leányom,
deákot ne szeress,
deákban ne bízzál,
az téged el nem vesz.

Férfiak, a Gitárossal együtt;
Ne adj a mendemondára,
ülj a térdem kalácsára,
átölellek két kezemmel,
hadd nézze más irigy szemmel.

/Akinél tárgyak vannak, leteszik azokat az imitált asztalra/.

Gitározás.

Kezemben van a bizonyítványom,
már Patakon nem deák az én nevem,
sok víz lefoly még addig a Bodrogon,
míg engemet meglátsz, rózsám, Patakon.

A fiúk és lányok táncra perdülnek egymással, az Énekes¹¹ és Gitá-
ros nézik.

Táncsoport, - az egész; Szatmári csárdás; saját magnózenével.
Utána kitáncolnak a színről, a Gitáros is kimegy velük, táncol-
lást mímelve.

Énekesnő: /két sort megismétel az előző diákdalból/:
sok víz lefoly még addig a Bodrogon,
míg engemet meglátsz, rózsám, Patakon.

A Narrátor következő szövege alatt az Énekesnő ~~helyére~~ megy.
(az eredeti)

3. Eperjes.

A háttéren: erdőt imitáló zöld effektusok.

Narrátor: Sárbogárdi tanítóskodása után hat év alatt elvégzi a
bölcészeti, jogi, teológiai tanfolyamot, majd nevelőnek megy.
Ekkor már szavalják és kéziratban terjesztik verseit. Pályája
felfelé ível. Verseit szívesen látják a legolvasottabb folyó-
iratok, az Athenaeum, az Életképek, a Honderű. Költészete alak-
lásában a pataki diákság népdalkultuszának is része volt. Leg-
szebb reményei idején betegség és az elmúlástól való rettegés
bénította. Bártfai gyógykezelése alatt verses levéllel keresi fel
Petőfit, s barátságát kínálja fel neki. Petőfitől szíves vá-
laszt kap soraira. Ezt követően Eperjesre kerül nevelőként,
ahol talán élete legderűsebb, gondtalan szakasza mosolygott rá.

Szavalók: dődolni kezdik az előbbi dalt, az Énekesnő segédleté-
vel, ~~aki költeményt megírta~~

Táncsoportból közben hátulról 3 fiú bejön, leülnek az ^(imitált)asztal-
hoz /most zsinóros kabátban/ "pohározni". A diákok ottmaradt
tárgyait az Énekesnő leteszi a földre.

Énekesnő: /a dúdolást éneklésre váltja, s. bort tölt/:

Száz szónak is egy a vége,
bort ihatnék ez a gége,
igyunk, igyunk egy keveset,
hadd oszoljon a kereset.

Ó is leül időgálni/.

Narrátor: Eperjesi barátai közül a legmélyebb rokonszenv Kerényi Frigyes költőhöz és egy fiatal ügyvédhez, Irányi Istvánhoz fűzi. Irányi kifogyhatatlan a tréfákból, örökös vidámságban tartja a társaságot.

A "mulatozók":

Ha megtisztel a barátság,
asztalod terítve lássák,
hozz fel régit, hozz fel újat,
jó, ha a szív felvidulhat.

Szavalo:

3. vers: Farsangban /részletek/

Narrátor: Egy tavaszi napon megjelenik köztük Petőfi, akivel sokat vitatkoznak, de ez nem zavarja barátságukat. Több kirándulást tettek Eperjes festői környékén. Egyik kirándulásuk alkalmával elhatározták, hogy a jelenlevő költők egy akkor divatos költői versennyel ünneplik meg együttlétüket. Verseny tárgyul sűrű erdő árnyékában rejtőző házikó megéneklését választották.

Szavalo:

4. vers: Az erdei lak /részlet/

Magnó: Dévai Nagy Kamilla: Zöld erdőben...

Amíg a magnó szól, a férfiak összeölelkezve kimennek, s velük tart az Énekesnő is.

A szavalók előbbre hozzák ülő-dobozukat, s a szín közepétől kissé jobbra félkörösen teszik le azokat, úgy ülnek rájuk ill. állnak melléjük.

Magnót lekeverni.

4. Beje.

A háttéren: az osztrák kétfejű sas.

Narrátor: 1846 szeptemberében Bejébe kerül papnak. Ekkor túl volt már a "Népregék és mondák" sikerén, s Arany Jánost is jó barátjának mondhatta. A korszak követelményei arra készítetik őt,

Petőfi t és Aranyt, hogy egyesült erővel vigyék diadalra az irodalomban a népiességet. Arany ezt írja: "Szép triumvirátus, s ha a dicsőségünk nem is lesz oly nagy, mint a rómaié volt, érdemünk - úgy hiszem - lesz annyi, ha több nem."

Szavalo: 5.vers: Népdalok II.

Narrátor: Vannak pillanatok, amikben egy-egy közös érdek minden réteget egyesít, s az egész nemzet egyszerre mozdul, egy-egy jól megütött hangra. "Magyarország Ausztria gyarmata!" - hangzik a gazdálkodók kiáltása, s a hang pontosan oda céloz, ahová Kossuth közjogi mennydörgése, vagy Rózsa Sándor karikása. A fejlődés és a sors szerencsés rendezése folytán a szellem emberei egyúttal a magyarbajnokai, a nép harcosai is... Bejébe is elérnek a pezsgő európai és honi események hírei, s a kis faluban lakó poétát a nemzet megifjodásának képe veszi körül.

Szavalo: 6.vers: Szőlőhegyen

Narrátor: Az ifjúság Párizsra veti tekintetét, s az ottani haladástól elkápráztatva nézi a hazai viszonyokat. S a költészet még a politikát is megelőzi.

Szavalo: a Marseillaise-t dúdolják.

Narrátor: /miközben beszél, a dúdolás halkítva folytatódik/; A bejei paplakban élő, betegségtől szenvedő, komorságra hajlamos költő - a történések hatása alatt - érzékenyen tudatosítja a népellenes fenekedéseken átsütő biztatást, mely az egyéni bánatokat is csökkenteni tudja.

Szavalo: /halk dúdolásban/; 7.vers: A tűz
/Utána a dúdolás abbamarad/.

Magnó: Népzenei lemezről; Dorombmuzsika /rövid/, majd a magnót lekeverni!

5. Március 15. és a Szabadságharc.

A háttéren még a kétfejű sas látható.

Narrátor: /fütött hangon/; A francia forradalmat a pesti polgárság és az Ellenzéki Kör lelkesen üdvözölte. Megfogalmazódott a nemzet kívánságát kifejező tizenkét pont. Estétként a Pilvax

közvéleményi asztalánál ifjak tanácskoztak.

Énekesnő: hátulról jön. ~~Emelvény nélkül.~~

Gitáros: /az Énekesnő sarkában jön, gitárját most színes szalagok díszítik//: Éljen a köztársaság! /Dinamikus pengetés//
/Mindketten hátul állnak//.

A gitár dinamikusan peng.

A szavalók ~~felállnak~~ magasba emelik "dobozukat", s hátrafelé mennek velük.

Szavalók: űtemes taktust vernek a dobozokon, s dúdolják a Kossuth-nótát. A gitáros átveszi a dallamot.

A szavalók hátul egymásra teszik a dobozokat olyan formátumban, hogy emelvény alakuljon ki belőlük. Az emelvény mellé és köré állnak, tovább verik a taktust rajta.

Az Énekesnő és a Gitáros az elkészült emelvény elé megy.

Énekesnő: /a Gitárossal ~~karra~~ együtt//:

Kossuth Lajos írdeák,
nem kell néki gyertyavilág,
megírja ő a levelet
a ragyogó csillag mellett;
éljen a magyar szabadság,
éljen a hazai!

A háttéren itt változás történik; a fekete sas eltűnik, s uralkodóvá lesz a Kossuth-címer, honvédszászló-szegéllyel keretezve!

Magnó: Dinnyés: Szabad a március! Március, március...

Beözönlik a színpa a "tömeg", vagyis - rendes táncosruhában - a táncsoport valamennyi tagja. A szavalók is közéjük gyűlnek. A tömeg magába olvasztja az Énekesnőt és a Gitárost is.

Magnót lekeverni, miközben:

Forradalmár Ifjú: zsinóros ruhában, kokárdával gyorsan bejön, feláll a szavalók által készített emelvényre, azaz doboz-építményre; ott mondja:

Most jöttem hajóval! Tegnap Bécsben kitört a forradalom!

Metternich megbukott! A nép barrikádokat emel és fegyverkezik!

//Dinamikus gitárpengetés.//

Narrátor: A mozgalom diáktüntetésnek indult, az első igazi forradalmi tett a szabad sajtó kivívása volt. *A múzeumnál lelkes tömeg sorogott össze.*

(Gitárpengetés, kavargó jövés-menés, a Forradalmár Ifjút is magába olvasztja a tömeg. Ellentétes irányú "körözések", stb.)

Gitáros: igen erős hangon többször "belevág" hangszerébe, mire; a tömeg megtorpan, a kavargás megszűnik, s mindenki egy bizonyos pontra néz, ~~magukra~~ mintegy "Petőfit figyelik".

Fiatal, de érces férfihang, kintől: *Idősi beszél, nem látható*
~~Magyarország - is lehet!~~

Sehonnai bitang ember,
ki most, ha kell, halni nem mer,
kinek drágább rongy élete,
mint a háza becsülete.

A tömeget alkotó emberek közelebb húzódnak egymáshoz, némelyek megfogják egymás kezét.

Az érces hang:

Fényesebb a láncnál a kard, *(jobbra)*
jobban ékesíti a kart,
és mi mégis láncot hordunk?
Ide veled, régi kardunk!

A tömeg ~~is~~ ismét helyzetet vált, "egy tömbbe forrva" a nézőtér felé fordul. Az emberek keményen összefogózkodva állnak.

Magló: Az "István, a király"-ból:

a/Vikidál: Nem kérdem én, anyád hol szült világra,
nem kérdem én, apád ki volt,
csak annyit kérdezek a válaszra várva:
rabok legyünk, vagy szabadok?

Nem kérdem én, meddig tőrjünk sorsunk,
lehetnék új honfoglalók,
csak annyit kérdezek válaszra várva:
rabok legyünk, vagy szabadok?

A tömeg tagjai itt összefogott kezeiket V-alakban a magasba emelik, így állnak.

b/Sokaság: Szállj fel a csillagokba,
szél könnyű szárnyán szállj,
Kárpátok gyűrűjéből
szállj fel, szabad madár!

szállj messze, szállj magasra,
szél könnyű szárnyán szállj,
új tavasz hírért viidd el,
szállj fel, szabad madár!

Magnót kikapcsolni.

Gitáros: a tömegben egy rövidet penget.

A tömeg kisebb csoportokat alkot a színpadon, az egyikben ott van a Forradalmár Ifjú is.

Narrátor: Bejében, a felusi csöndben a költő szíve együtt dobban a nagy eseményekkel. A lelkesítő kórusban ő is fennem halletja szavát.

A fény a csoportokon kissé tompul, viszont élesebb fény esik a T.M. nevét viselő ^(időnként) ~~képviselőkre~~ ~~időnként~~ ~~időnként~~ ~~időnként~~.

Magnó: 8.vers: Némuljatok meg

A vers után a szín ismét kivilágosodik.

Fontosabb a táncscsoport tagjai részére kell biztosítani a fő helyet a színpadon. Akik nem táncosok, azok oldalt húzódnak. A táncos férfiak az Énekesnő és Gitáros köré tömörülnek, a táncos-lányok a közelben maradnak. Mindnyájan illegő, "táncszerű" mozgást végeznek.

~~Gitáros:~~ ~~Énekesnő:~~ Kossuth verbunkját énekli ~~Gitárossal és~~ a férfiakkal;

Falu végén, falu végén szépen muzsikálnak,
oda visznek engemet is magyar katonának,
be is állok a verbunkba magyar katonának,
elmegyek a pajtásimmal jó lovas-huszárnak.

Forradalmár Ifjú: /nem énekelve/;

Esik eső karikára,
Kossuth Lajos kalapjára!

Lányok: az Énekesnővel együtt, énekelve;

Esik eső karikára,
Kossuth Lajos kalapjára,
valahány csepp esik rája,
annyi áldás szálljon rája,
éljen a magyar szabadság,
éljen a haza!

Táncscsoport /az egész/: Vasvári verbunkos és csárdás. - A végén kitáncolnak a színről.

Magnó: Dionyész; Himnusz-töredék

A táncos-férfiek visszajönnek, bekísérve ^{színról} a színpadra a Szabadság Jelképét /sudár lány, fehér, bő ruhában/, valamint két társnőjét.

A Szabadság Jelképe két kézzel kardot tart maga előtt, a két társnő fedél nélküli dobozt hoz, melyben kardok, csákok vannak és egy puska. A társnők a dobozt leteszik.

Magnót kikapcsolni.

Kiintről ~~beborzást jelző~~ hangok hallatszanak, pl. kúrtszó, dobolás.

Férfiek: felsorakoznak fegyverkiosztásra, a Forradalmár Ifjú is.

Gitáros: Csínom Palkó I., - halkán, finoman.

A táncos-lányok visszajönnek a színpadra, csoportban megállnak, nézik a fiúkat. Piros virágok vannak náluk, elosztva; összesen 13 virágot hoztak be.

A permanensen szóló gitár hangja mellett: a két társnő a behozott, dobozból a csákokat és fegyvereket egyenként kiveszi és a Szabadság Jelképének adja át, aki "felfegyverzi" a felsorakozott fiúkat, miután egyiküknek a "saját" kardját már odaadta. A fiúk ezzel katonákká váltak.

Gitáros: Csínom Palkó II., - alaposan felerősítve.

A Szabadság Jelképe és két társnője oldalra állnak.

A lányok átadják a Szabadság Jelképének virágaikat, úgyhogy annak kezében csokor keletkezik. Ezután a lányok a fiúkhoz mennek "búcsúzkodni", mert azok harcolni indulnak majd.

Gitár elnémul.

Énekesnő: Arra alá megverték a rézdobot,
kiadták ez erős parancsot;
el kell menni a csatába harcolni,
piros vért kell a hazáért ontani.

Forradalmár Ifjú: /már űs is fegyveresen/: megismétli ez utolsó két sort, de ű nem énekelve.

A lányok a Szabadság Jelképe és két társnője köré gyűlnek.

Narrátor: Költönek a Gömör vármegyei nemzetőrökkel együtt vount be, s mint táborig lelkész részt vett a schwechati ütközetben.

- 11 -

Szavaló: /előbbre lép, a Szabadság Jelmépe és a katonák felé/:

9.vers: Előre! /harszletek/

Utána a katonák magasra emelik fegyvereiket, s ugyanakkor:

Magnó: Dinnyés: Tiszta forrás

A Szabadság Jelmépe a két társnővel lassan kimegy balra a színről, a lányok kikísérik, majd utóbb hátul helyezkednek el.

* szavalók szintén hátul vannak.

A Gitáros a Narrátor mellé guggol.

Az Énekesnő a katonák közé vegyül.

Magnót kikapcsolni!

Nagy fénykör ég csak, középre vetül, a szín többi része most kissé homályos.

A katonák leülnek a fénykörben, mintha tábortűz körül ülnének. Akinél puská van, az "örkődik".

Hátul kiemelten látszik a Kossuth-címer.

Énekesnő: /a katonák között, recitativo/:

Magyarország köröskörül füstölög,
Kossuth Lajos szent ágyúja mennydörög,
maga fújja az abgyal a trombitát,
harcba hívja a magyarok honfiát.

Gitáros: /nem harsányan, hanem visszafogottan/; Klapka-induló:

"Fel, fel vitézek, a csatára..." /Dödul is a pengetés mellé/.

A gitár elhallgat.

Narrátor: ...ez osztrákok két zászlóalját küldték előre, és ezek már tüzeltek eleposan, sőt fokozatosan a híd közelébe jutottak...

/Rövid pengetés/ Mesterházy egy századot vitt magával, meg vadászokat és nemzetőröket...

Gitáros: dobol a gitáron, mintha lövöldöznének, és:

Véres a fű lábam alatt,
ellőtték a pajtásomat,
én sem leszek rosszabb nála,
elől megyek a csatába! /Dobolás a gitáron/.

Narrátor: ...Leipzigben egy ágyút vontatott előre, s közelről kezdte kartácsolni az ellenséget /Rövid pengetés/ ... a túlerő elől valamennyien visszavonultak, és fedezékbe húzódtak... /Pengetés/ ...Görgey most retten el attól, hogy még több vér ömöljön... /Szomorúbb pengetés/ ...Bem egymásután küldi fiait

rohamra, a cáriak ágyútelepét akarja elfoglalni.../Pengetés/ .
...A kozákok mögött az országúton egy osztrák ezredes lovagolt;
Fejéregyháza és Héjjesfalva között eltorzult arcú, leszúrt felke-
lőt látott, már nadrágig le volt vetkőztetve, mellette papírlapok
heverték szerteszét.../Szomorú pengetés/

A gitár elgallgat, nagy csönd.

A katonák felállnak a földről, lassan lerakják fegyvereiket egy
helyre. Egyikük a kardját beleszúrja egy dobozba, másikkal erre a
kardra ráakasztja a csákóját. A többiek a csákót is leteszik a fegy-
verek közé. A katonák lehorgasztott fejjel állnak. (Mindent úgy
tettek le, hogy a tárgyak ne legyenek útban a további cselekménynek.)

Énekesnő: Világos-vár, de szomorú a neved,
mert megázott piros vérrel a földed,
sok anyának odahalt a gyermeke,
jaj, istenem, de hiába nevelte.

Magnó: Muzsikás-lemezről: Halottkísérő keserves

A katonák búsán kivonulnak a színről.

A táncos-lányok hátulról előjönnek, erenyedten, leengedett kézzel
körbejárják a lerakott fegyvereket, majd kimennek.

A gitáros leveszi a szalagokat hangszeréről, s csüggedten a fegy-
verekre dobja azokat, azután ő is kimegy.

A szavalók szétszedik a doboz-építményt, s külön-külön lerakják
oldalt a dobozokat. Ezután körülállják a fegyverek "temetőjét".

Magnót lekeverni.

A háttérről eltűnik a Kossuth-címer.

A szavalókon kívül csak az énekesnő van a színen, aki letérdel
a fegyverek mellett.

6. Bukás, összeomlás; Kelemér.

A háttéren sötét tónusú színeffektus.

Rendes színpadi fény.

Szavaló: 10.vers: Sárgultan áll

Búsán megfordítja az üres "fegyveres dobozt", melyen most ráfestett
börtönrács látható.

Énekesnő: /térdelve kezd:/

Elhervad cédrusfa magas domb tetején,
én is elhervadok a börtön feekén.

/Feláll/:

Rab vagyok, rab vagyok, szabadulást várok,
a jó Isten tudja, mi kor szabadulok.

/Lassan kimegy a színről./

A szavalók is kimennek vele együtt, csak a 11. vers előadója marad vissza.

Narrátor: /már a fentebbi kimenés közben beszél/: Költőnk 1849-ben Bejéből Kelemérre ment papnak. Feleségül vette Soldos Emiliát, egy gömöri földbirtokos leányát. A szabadságharc bukása fölötti bánata családi gyászsal vegyült, minthogy első kisfiuk még csecsemőként meghalt.

Szavaló: 11. vers; Pusztán /résztelt/

A vers után ez a szavaló is kimegy, mert:

Pribék: osztrák; a szavaló kimenését "fedve" megfelelő öltözetben befut, vadul dobolva a nyakában lógó dobon. Kissé széttemesztett lábbal jobbra megáll.

A R A D -----

(Csuirtán egy munkót vesz be az oldal függöny mögül):

Narrátor: /Hayne megtette az előkészületeket ehhez, hogy a tábornokok fogsága szigorú rabsággá változzon. /Hivatalos hangon/: "Elszállításukra annyi kocsi küldendő Nagyváraadra, hogy elkülömtve lehessen kíséрни mindegyiket Aradra. Valamennyi fogoly az aradi várba szállítandó, és itt a legszigorúbb őrizetben tartandó..."

Szabadság Jelképe: bal-hátulról bejön lassan, szomorúan. Fehér ruháján most gyászfátyol feketlik. Egyik kezében lenkedten ott van a piros virágok' csokra, másik kezében gyertyatartót hoz, égő gyertyával. A Narrátor közelében áll meg, a gyertyát a földre teszi.

Hadbíró Tiszt: jobbról gyorsan be köpenyben, jellegzetes osztrák sapkában, kezében "ítéletkönyv". Félredobja a leszúrt kardot és a rajta levő csákót. Középen megáll.

Pribék: ismét vadul dobol, majd láthatóvá teszi az akasztófát ill. annak kötelét, ~~azt~~ visszaáll a helyére.

(a mankóval kezében):

Narrátor: A foglyok közül négy elítéltet a vár egyik bástyájához kísérték, a bástya lesz a golyófogójuk... A bitófáknál Láhner György kezét fogott a társával... Knézich imádkozott... Leiningen egyenruhában volt, levette sapkáját... A törött lábú Damjanich mankóval, megláncolva, a siralomházi örrre támaszkodva jelent meg...

Hadbíró Tiszt: /olvas ez ítéletkönyvből/: A magas hadsereg főparancsnoksági parancs értelmében... A magyar hadseregnek a császárságtól való elszakadását és a legmagasabb uralkodóháznak a trónörökösödésből való kizárását kimondó, ezévi debreceni országgyűlési határozat végrehajtása érdekében a császári-királyi hadsereg ~~(m)~~ elleni harcban való részvételükért...

/Innentől kezdve minden névnél a Pribék egy rövid kivégzési dobolást hajt végre, a Szabadság Jelképex pedig minden névnél egy szál virágot ejt le a földre a Narrátor mellé/:

/Hadbíró folytatja/:

- golyó és löpor általi halállal büntetendők: Lázár Vilmos /dob, virág/, Desseffy Arisztid /dob, virág/, Schweidel Ignác /dob, virág/, Kiss Ernő /dob, virág/.

- kötél általi halállal büntetendők: Poeltenberg Ernő /dob, virág/, Török Ignác /dob, virág/, Láhner György /dob, virág/, Knézich Károly /dob, virág/, Nagysándor József /dob, virág/, Leiningen-Westerburg Károly /dob, virág/, Aulich Lajos /dob, virág/, Damjanich János /dob, virág/, Vécsey Károly /dob, virág/.

(elűzi a Narrátortól és)

Pribék: Vaz akasztófékötélre függeszti a mankót!

Magnó: Halottkísérő keserves /folytatás/.

Hadbíró Tiszt: hóna alá csapva könyvét kimegy.

Pribék: összeszedi a fegyvereket, csákokat, beledobál mindent a börtönrácsot ábrázoló dobozba, kimegy, s kihúzza a dobozt is a színről.

Magnót lekeverni. Nagy csend.

A kötél ott lóg a mankó.

Szabadság Jelképe: szomorúan a kötélhez megy, megcsókolja a rajta függő mankót, s ott marad, háttal a nézőknek.

Szevaló: magában lassen bejön, mielőtt a Szabadság Jelképén tompul a fény; ~~(x)~~ a szevaló bejövésével egyidejűleg a Sz. Jelképe a homályban kimegy: ~~(x)~~ 12.vers: Barátaim emlékezete /résztetek/

/A vers után a Szevaló lekuporodik a földre/.

A színen csak a kuporgó Szavaló van! Marad a csökkentett fény.

Narrátor: Az összeomlás, a bukás után a költőkre "holt idő" jött el. Keleméren vívódó költők keserűen észlelte, hogy a nemzetre a tetszhalottak merevsége hullott. Petőfi halott, Vörösmarty elméje elborult, Arany hallgat. Ekkor szólal meg ő, mintegy önmagát is felülmúlva, választott hivatásához méltóan... Egy alkalommal egy Ózd melletti faluban volt látogatóban, rokonoknál. Közben az udvaron üldögéltek, a csűr tetején golya kezdett kelepelni.

Magnó: 13. vers: A gólyához

Utána:

Magnó: Dinnyés: Éhség

7. Bach-korszak; Hapva.

A háttéren: marad az előző sötét színhatás.

Rendes színpadi fény.

A szavalók bejönnek, az is közéjük vegyül, aki eddig kuporgott. Eltekerjék ^(a lámpát) a bitófát ill. annak kötelét, s leülnek kb. úgy, ahogyan az előadás elején is ültek. *(a mankóval)*

Magnót lekeverni.

Narrátor: Megnyerték Hapva község meghalt papjának utódjául. Keleméri kertjükből még a virágait is átvitette Hapvára. Kertjük itt is valóságos virágerdő volt, melyet feleségével együtt féltő gonddal ápoltak... Besúgás hívta fel ismét rá a figyelmet "A gólyához" című verse miatt. Nemcsak a kortársak értették meg a szabadon repülő golya szimbólumát, hanem a gyűlölettől elvekult hatalom is. A vers megjelenésekor még nem esett bántódása. Most - jóval később - a kassai heditörvényszék elé idézték, kéziratát elkobozták, s falujába internálták... S mégsem tudták hallgatásra kényszeríteni. Érezte, hogy életet kell önteni népébe, hogy méltósággal viselje el sorsát.

Szavaló: 14. vers: Halottak emlékezete *preszletek!*

Magnó: Bujdosó-dal

Bejönnek a táncos-lányok, csoportban leülnek a földre középen, mögöttük két fiú is bejön, ők jobbra állnak meg.

Magnót lekeverni.

Narrátor: Ha nem szólhat nyíltan, allegóriákban beszél, a képes beszéd nyelvén. Nem született hősnék, de ~~akkor~~ amikor cselekedni, szólni kellett népe és az eltiprott szabadságharc eszméje mellett, akkor megcselekedte. Vigaszt nyújtott, bátorított, nem hagyta ki aludni a paraszat.

Megvó: 15.vers: A madár, fiáihoz

Utána:

Megvó: Dinyés: Romlás ellen

A többi fiú is bejön, a férfiak most mind lekuporodnak a lányok mellé, közé.

Magnót lekeverni.

Narrátor: Feleségével gyakran megfordultak társaságban is, de jobban szerette a magányos mezei sétákat és a tornácon való üldögélést. Csak akkor tükröződött a szemében igazi megengesztőlődés, amikor a dolgozó emberek dalát hallotta felcsendülni.

Énekesnő: vállán fekete kendővel (~~hátán~~ /paraszt vállkendővel/ dúdolván bejön, s bevezeti a Gyermek-táncsoportot is. Megáll, a gyerkőcök körülveszik.

Az énekesnő, ~~énekesnő~~ mondva:

Őszi tájnak hervadása,
őszi napfény ragyogása!
Bár meghalni kéne véled,
mégis, mégis szeretnék!

Narrátor: A betegség okozta bajokat kínzó tépelődések tetézték. A legendásan erős férfi szinte megrokkant, barna szakállában megjelentek azok az ősz csomók, melyeket azok viselnek, akiket nem a kor védi meg. Fontos feladatának tekintette a gyermekekkel való törődést az iskolában.

Énekesnő: /m.f./:

Lemegy a nap nemsokára,
haldoklásnak szent országa!
Olyan édes, forró vágyal
ölel téged lelkem által!

Gyermekcsoport: az Énekesnő irányításával a "Gyermekjátékok" c. kompozícióból ad elő részleteket, ~~száját zsevével~~ Utána a gyermekek kitáncolnak a színről.

Énekesnő: közben az egyik szavaló mellé áll.

Narrátor: Második kisfiuk 5 éves korában meghalt, s ez teljesen letaglózta. Fia sírhalmán kívül leggyakrabban az iskolát kereste föl, ahol tekintete hosszan elpihent a gyermekeken - a másokén... Az éjszakákat gyötörő gondolatokba mélyedve sétálta át... Csak suttogva beszéltek a közelében, s szinte lábujjhegyen járt a szobában a felesége is, az ő "szeretett szerencsétlenné"...

Hangulati fényeffektusok.

Szavaló: 16.vers: Nálad nélkül

Gitáros: bejön, s pengetve bevezeti a következő passzust, a férfiak mellé helyezkedve.

A gitározás alatt az összes szavalók - állva - nagy félkört alkotnak hátul, s az Énekesnő is közéjük megy.

A táncos-lányok felállnak, előre jönnek, a szavalóknál előrébb helyezkednek el, szintén arccal a közönség felé.

A férfiak is felemelkednek, s oldalt állnak, a Narrátorral átellenben.

Gitáros: abbahagyja a játékot, de a férfiak között marad.

Narrátor: Fűben, fában találta meg Istenét. Összegező versel áttekintik életútját, s a lényegről szólnak. S arról tanúskodnak, hogy minden egyéni baj fölébe tudta helyezni a közösség ügyét, a nagyobb családdal való összeforrottságot.

Szavaló: /ebbe a versbe kissé a többi szavaló is beegít, egy-egy sorból, strófarésznél/:

17.vers: Hűség /részletek/

A vers után a tömeg hátrább húzódik, mert:

Lány-táncosok: dalolva bemutatják a Búbánatra születtem elnevezésű lánytáncot. Utána kitáncolnak a színről.

8. F i n á l é, összegezés.

Gitáros: szomorút penget, Énekesnő dúdol vele.

A szavalók jobban tömörülnek hátul, középtájt. Férfiak oldalt állnak.

Gitáros és Énekesnő elhallgatnak.

Narrátor: Pár hónappal halála előtt a Tudományos Akadémia nagydíjjal jutalmazta költői munkásságát. Bár állapota a gyógykezelés ellenére is egyre súlyosbodott, az elismerés és versein szíves fogadtatása orvosságként hatott lelkére.

Szavalcó: /itt még inkább besegítenek a többi szavalcók, mint a Hűség c. versnél tették, - ismétlésekkel is/;
18.vers: Ikarosz /részletek/

Narrátor: 1868. július 29-én agóniába esett, s 30-án délután felesége karjában csendesen elhunyt. Felesége emlékezése szerint az utolsó szavai ezek voltak: "Ó, de boldog vagyok." Nem született hősnek; nem esett el a szabadságharc csatamezején, nem végezték ki hóhérok, sorsa és magatartása valamiképp mégis a mártírok sorába emeli.

Magnó: Dévai Nagy Kamilla: A fényes nap elnyugodott

K i a l a k u l a f i n á l é k é p :

A színpadi fény tompul, nagy fénykör vetődik a szín szabaddá tett közepére.

Két férfi a koporsóért megy, azt középre hozza, ott leteszi. Lát-szódik rajta a T.M. név. /Emlékeztetőül: ez az idő az elején a szülőház fedele volt, s hátul várta a produkció végét/.

A férfiak és a Gitáros jobbról-balról a koporsó felé fordulva állnak. /Merőlegesen a nézőtér felé/.

A táncos-lányok jobb-hátulról bejönnek a színre, mindegyiküknél égő gyertya van. A koporsó mögé állnak, arccal a közönség felé, levegős közöket hagyva.

A szavalcók és az Énekesnő a táncos-lányok által hagyott közöketbe állnak, szintén arccal felénk. Az Énekesnő közben a koporsóra teszi fekete kendőjét.

Magnót lekeverni.

Magnó: 19.vers: Forr a világ

Utána csend.

Narrátor: leteszi szövegekönyvét; felemeli a gyertyát és másik kezébe fogja a piros virágokat /mindezek a dolgok mellette voltak/. Feláll, a koporsóhoz megy, ott fejtől megáll mellette. Leteszi a koporsóhoz a gyertyát és ~~az~~ a virágnyalábot. Némán áll a halott "fejénél".
(a koporsóra)

Mindenki mozdulatlanul áll.

Szavaló: /az, aki a produkció Nyitányában is mondta ugyanezt a verset, most egy strofát megismétel belőle/:

Osszel születtem hervadt lomb előtt,
Rózsák között múlok ki majd,
Derülj, vigasztalódjál, szenvedő,
Fojts el könnyűket és sóhajtl
A gyermek boldog, - hervadt lombbal is
Eljátszik, elmulat kedvére,
S boldog, kinek pirosló rózsája jut
Az élet halvány estvelére!

(Halk gitár-akkord.)

Narrátor: halkan:

Hol sírjeink domborulnak,
unokáink leborulnak,
és áldó imádság mellett
mondják el szent neveinket.

L a s s ú f ü g g ő n y

A nézőtér kivilágosodik!!!